

SZEMLE

ISZTORIJA VTOROJ MIROVOJ VOJNŰ 1939—1945

(*Vojenizdat, Moskva, 1980. 11. k. 496 o.*)

Jelentős művel gazdagodott ismét a szovjet hadtörténettudomány — megjelent az 1939—1945. évi második világháború történetét feldolgozó sorozat 11. kötete. A jeles szakemberekből álló szerzői kollektíva elsőrendű érdeme, hogy a marxizmus—leninizmus elméletének talaján állva világítja meg azon sokrétű politikai és gazdasági tényezőket, amelyek az 1945-ös évet jellemezték és elemzi a Távols-Keleten, a Csendes-óceán medencéjében, Délkelet-Ázsia országaiban a második világháború befejező időszakában lezajlott hadieseményeket. Ennek az időszaknak fő tartalma — a militarista Japán katonai veresége és a második világháború befejezése. Történelmi tény, hogy a militarista Japán szétzúzásaának eredményeként a világ összes demokratikus erői arattak történelmi jelentőségű győzelmet a második világháborúban. Új korszak nyílt az emberiség történetében, amelynek jellemző vonásai a háború fő súlyát magán viselő Szovjetunió nemzetközi tekintélyének megnövekedése, a szocialista országok közösségének kialakulása, az imperializmus gyarmati rendszerének széthullása, a kommunista és munkásmozgalom fellendülése az egész világon.

A második világháború tapasztalatainak általánosítása ma már meggyőzően bizonyítja, hogy a Szovjetunió és fegyveres erői mindenkor hű és megbízható szövetségesei az imperializmus által elnyomott népeknek. A történelem igazolta, hogy csakis a Szovjetunióval együtt, közösen lehetett megállítani, majd szét is zúzni azt a hatalmas hadigépezetet, amelyre agressziója során a fasiszta-militarista tömb támaszkodott.

A szerzők joggal hangsúlyozzák és támasztják alá tényekkel ezt a körülményt, mivel a burzsoá historiográfia, de különösen az amerikai, a Japán ellen vívott háború jellegét, menetét és eredményeit elferdítve, igyekszik az elmúlt háború

meghamisított történetét saját reakciós céljai érdekében felhasználni és a Szovjetunió szerepét, a győzelem ügyéhez való hozzájárulását csökkenteni. Hasonló ferdítésekkel jelentkeznek a kínai maoista történészek is. A kötetben a szerzők megalapozott választ és kritikát adnak ezekre a tudományellenes verziókra.

A szovjet kormány döntése arról, hogy a Szovjetunió belép a Japán ellen folyó háborúba, nem csak annyit jelentett, hogy kész az antifasiszta koalícióban vállalt szövetségi kötelezettségeinek eleget tenni, hanem az a szovjet állam érdeke is volt, hogy megvédelmezze saját távolkeleti határait, amelyekhez Japán — a semlegességi egyezményt durván megsértve — egyik legerősebb szárazföldi csoportosítását, a Kvantung-hadsereget vonta előre, készen arra, hogy bármely pillanatban behatoljon a szovjet területekre és ezzel kiterjessze a háború színterét. Így tehát, a Szovjetunió háborúja Japán ellen a Nagy Honvédő Háború logikus folytatását jelentette.

A szerzők mélyrehatóan elemzik az 1945 nyarára a Távols-Keleten kialakult általános helyzetet, ismertetik a Csendes-óceánon és Délkelet-Ázsia térségében lezajlott hadieseményeket, különös figyelmet fordítva azon tényezők magyarázatára, amelyek a Szovjetuniót a Japán elleni háborúba való belépésre készítettek. Mint ismeretes, az angol—amerikai hadvezetés úgy tervezte, hogy a japán területen való partraszállást 1945. november 1-én kezdi meg, a haditevékenységek befejezését pedig az 1946. év végére irányozta elő. Ez a lassú és elhúzódoó tevékenység megfelelt Japán számos politikai és katonai tényezője elképzeléseinek, miszerint a háborút a végletekig el kell húzni, fokozatosan felőrölve és elvezérelve az ellenség erőit, meghiúsítva tervbe vett deszanthadműveleteit és mindezzel „tisztos” békefeltételeket kicsikarni. E cél érdekében a fő szerepet a száraz-

földi haderőnek szánták, amely a légi-erőhöz és a hadiflottához képest viszonylag csekély veszteségeket szenvedett és szinte teljes egészében megtartotta harc-képességét. Nem kevesebb reményt fűzött Japán katonai-politikai vezérkara ahhoz a feltételezéshez, miszerint lehetséges az antifasiszta koalíción belüli ellentmondások kiegyezése és az egész koalíció széthullása. Ezek a feltételezések azonban nem bizonyultak reálisnak. Tévesek voltak az amerikai—angol hadvezetők olyan elképzelései is, hogy a Japán feletti győzelem kivívásához elegendő hadiflottájának és légierejének megsemmisítése. A háború menete beigazolta, hogy a teljes győzelemhez kevés a tengeri blokáddal párosított tengeri és légi ütközetek megnyerése, a hadiipari objektumokra és politikai-igazgatási központokra mért tömeges légi csapás, de még az atombomba két japán városra történt ledobása sem kényszerítette Japánt kapitulációra, mivel továbbra is erős szárazföldi haderővel rendelkezett. Ehhez arra volt szükség, hogy a Szovjetunió Fegyveres Erői 1945 augusztusában megsemmisítő csapást mérjenek az egymillió főnél többet számláló japán Kvantung-hadseregére.

Japán feltétel nélküli kapitulációjával megszűnt keleten a veszélyes agressziós tűzfészek. Alapjában változott meg az erők megoszlása és az erőviszonyok alakulása Kelet- és Délkelet-Ázsia térségében. Ázsia népei számára kedvező feltételek alakultak ki a nemzeti-felszabadító mozgalmak további kibontakoztatásához. A Szovjetunió távol-keleti határainak biztonsága helyreállt, a japán hódítók által az 1904—1905. évi orosz—japán háborúban elfoglalt orosz földek visszatértek az ország kebelébe. Kína északkeleti körzeteinek teljes felszabadítása a szovjet csapatok részéről és a kínai népek nyújtott sokrétű segítség meghatározó befolyást gyakorolt a kínai forradalom kifejlődésére. A szovjet fegyveres erők a koreai népet is felszabadították a japán elnyomás alól.

A távol-keleti hadiesemények gerincét a mandzsúriai hadászati támadó hadművelet képezte. A szerzők megkülönböztetett figyelmet fordítanak a szovjet fegyveres erők és a testvéri Mongólia velük együttműködő Népi-forradalmi Hadserege aktív haditevékenységének előkészítésével és vezetésével kapcsolatos kérdések megvilágítására. Ez a hadművelet egyesítette magában mindazokat a háborús és harci tapasztalatokat, amelyeket a parancsnokok és katonák a fasiszta Németország ellen folytatott hadviselés során felhalmoztak. Ezeket a tapasztalato-

kat kimagasló művészettel alakították hozzá Mandzsúria hegyes-havas, pusztai-sztyeppi természeti viszonyaihoz, a hadszíntér sajátos követelményeihez. A tengerpart és a hajózható folyók mentén végrehajtandó támadásra kikülönített csapatok együttműködést szerveztek a Csendes-óceáni Flotta és az Amuri Katonai Flottilla hajóegységeivel. Az általános elgondolás eredetisége, a célok döntő jellege és a harctevékenységek lendületessége, az óriási kiterjedések (több mint 5 ezer kilométer széles és közel 800 kilométer mély hadszíntér) ellenére is, az egyes haderőnemek és fegyvernemek célszerű alkalmazása és gyors ütemű támadása az erős és jól felszerelt Kvantung-hadsereg csapatai ellen, joggal teszi ezt a hadműveletet a második világháború egyik legjelentősebb támadó műveletévé, amelynek során sikerült a szovjet csapatoknak az ellenség egész hadászati csoportosítását bekeríteniök. A Dél-Szahalin és a Kurili-szigetek felszabadítására irányuló hadműveletek már ennek kimenetele függvényében zajlottak le.

A szerzők számos hasznos és ma is érvényes következtetést vonnak le az egyes haderőnemek és fegyvernemek összehangolt és együttes tevékenységéről a magashegyi terepviszonyok között. A 6. gárdaharcoksihadsereg összpontosított csapása, amelyben a határőr- és a honi légvédelmi csapatok is részt vettek, és amelyeknek eredményeként gyors ütemben küzdötte le a Nagy-Hszingán gerinceit, döntő jelentőségű volt a mandzsúriai támadó hadművelet elé tűzött célok rövid idő alatti és határozott elérésében. A szovjet hadművészet alapvető meghatározása, hogy a légierő csakis a légi uralom szilárd megtartása esetén tudja fő erő-kifejtését a szárazföldi csapatok és a flotta támogatására, a deszantok bevetésének biztosítására és a harctevékenységek megvívásához szükséges anyagi és más eszközök utánszállítására összpontosítani, főleg azon csapatok számára, amelyek a támadás folyamán messzire előretörték. Ezt az alapvető hadvezetés meszszerűen érvényre juttatta.

Ennek az elvnek megfelelően hajtotta végre sokrétű feladatait a haditengerészeti erő — a Csendes-óceáni Flotta és a katonai flottillák. Segítették a víziakadályok mentén támadó szárazföldi csapatokat a hajótüzérség tüzeivel és a haditengerészeti repülőerő csapásaival, a tengeralattjárók és torpedónaszádok működésével, a harcászati deszantok part-raszállítással, valamint a tengeri közlekedési útvonalakon és az ellenséges haditengerészeti bázisok ellen kifejtett te-

vékenységükkel. Különösen jelentős sikereket értek el a 2. Távol-Keleti Front csapatainak Dél-Szahalinra és a Kuril-szigetekre történő partraszállása biztosításában.

A hadművelet előkészítését és végrehajtását tárgyalva, a szerzők mélyrehatóan elemzik a csapatok vezetésének kérdéseit. A Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása, a Távol-Keleten működő szovjet csapatok főparancsnoksága, a frontok és hadseregek parancsnokságai és törzsei határozott és kezdeményező irányító tevékenysége, a párt- és komszomszervezetek harcos lelkesítő munkája, a parancsnokok és politikai munkások egységes és összehangolt nevelő-felvilágosító működése biztosította a csapatok magas fokú támadó szellemét és harci elszántságát.

A szovjet hadvezéri művészet jeles példáit tárják az olvasó elé a szerzők számos kimagasló katonai vezető, többek között A. M. Vaszilevszkij, a Szovjetunió marsallja, a Távol-Keleten működő szovjet csapatok főparancsnoka, R. Ja. Malinovszkij, a Szovjetunió marsallja, a Bajkálon túli Front parancsnoka, K. A. Mereckov, a Szovjetunió marsallja, az 1. Távol-Keleti Front parancsnoka tevékenységének, hadvezéri képességeinek bemutatásával. Rámutatnak a szovjet harcosok tömeges hősiességére, amelynek különleges jelentősége volt a szamurájokkal vívott súlyos küzdelemben. A hadvezetés sikeres működését, a csapatok támadó lendületét nagymértékben elősegítette a munkásság és a szövetkezeti parasztság önfeláldozó munkája a háttérben, amelynek eredményeként a hadviselő csapatokat az erős ellenség mielőbbi szétzúzásához szükséges anyagi eszközökkel el tudta látni.

Mindezek kapcsán külön fejezetet szentelnek a kommunista párt szervező-irányító tevékenységének bemutatására, amelynek során mozgósította az összes rendelkezésre álló erőt és eszközt a második világháború utolsó tűzfészkekének likvidálása érdekében. Számos tapasztalt vezető pártmunkás működött a front-övezetben, hozzájárulva a pártpolitikai munka színvonalának és hatékonyságának emeléséhez, a legjobb tapasztalatok elterjesztéséhez a csapatok soraiban. Különös figyelmet fordítottak a pártmunkások a tömeges hősiesség és önfeláldozó kezdeményezés szellemének táplálására, a háború mielőbbi befejezésére és a japán militaristák által leigázott ázsiai és távol-keleti népek felszabadítását szolgáló internacionalista kötelességteljesítésre való törekvés serkentésére. Nagy érdeklődésre tarthat számot az olvasók

részéről az az anyag, amely a Szovjetunió Fegyveres Erőinek e kötelességteljesítés közben folytatott tevékenységét mutatja be Belső-Mongólia, Mandzsúria és Észak-Korea területén. Kétségtelen tény, hogy a második világháború távol-keleti tűzfészkekének felszámolása döntő hozzájárulás volt a világbéke helyreállításához, és egyben a Szovjetunió e területen húzódo határainak biztonságát is garantálta. A szerzők számos példa felsorolásával bizonyítják a kínai, koreai és a mongol lakosság részéről megnyilvánuló hálát és elismerést a szovjet nép és fegyveres erői iránt, a kifüggesztésükért és a szabadságért hozott áldozatokért, az erkölcsi támogatásért és gazdasági segítségnyújtásért, amelyet a szovjet hadsereg áthaladását követő első óráktól élveztek. Az öröm és a testvéri szolidaritás megnyilvánulásai, az első találkozások baráti hangvétele, a kifüggesztett jelszavak és transzparensek lélekbemarkoló, a szemtanúk által másutt is élenken rajzolt színes képe szinte hihetlenné teszi azt a tényt, hogy Mao és szűk környezete titokban már akkor az igazi marxi-lenini elvekkel, a kommunista eszmékkel való szakítás, a szovjetellenesség útjára lépés terveit szövögették.

A háborús győzelem kivívását követően felelősségre kellett vonni a japán háborús főbűnösöket, a második világháború kirobbantásában vétkes vezető személyiségeket. Érdeklődéssel olvashatjuk a Tokiói Nemzetközi Bírószék tevékenységét, annak a pernek a lefolyását, amely — a Nürnbergi perhez hasonlóan — a világ közvéleményének fóruma előtt ítélkezett a világháború vétkesei, a távol-keleti tűzfészek táplálói felett. A két perben hozott ítéletek — félelmetes mementó korunk agresszorai, háborús gyújtogatói számára.

Tanulságos olvasmány a kötet utolsó részében adott elemzés az imperialista államok Távol-Keleten és Dél-Kelet Ázsiában érvényesített háború utáni politikai irányvonaláról, hiszen napjainknak is égető politikai-katonai kérdése az ebben a térségben uralkodó feszült, háborús helyzet, amellyel a Szovjetunió igyekszik a maga következetes békepolitikáját szembeállítani és — az akkori helyzettől eltérően — elérni a vitás kérdések békés úton történő rendezését.

A tárgyalt kötet összességében kimagasló helyet foglal el a második világháború historiográfiájában és jelentősen hozzájárul a hadtörténet-tudomány fejlődéséhez.

Nádor Tibor